

ಪದವಿ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಬೋಧನಾ ವಿಧಾನಗಳು

ಶಿವರಾಜು ಎನ್.

ಸಂಶೋಧನಾರ್ಥಿ,

ಕುವೆಂಪು ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರ,

ಕುಪ್ಪಳ್ಳಿ, ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿ ತಾಲ್ಲೂಕು,

ಶಿವಮೊಗ್ಗ ಜಿಲ್ಲೆ.

shivavaradaraju@gmail.com

Article Link: <https://aksharasurya.com/2023/06/shivaraju-n-2/>

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ :

ಶಾಸ್ತ್ರಸಾಹಿತ್ಯ ಎಂಬ ಸಮಾಸ ಪದದಲ್ಲಿ 'ಶಾಸ್ತ್ರ' ಮತ್ತು 'ಸಾಹಿತ್ಯ' ಎಂಬ ಎರಡು ಪದಗಳಿವೆ. ಶಾಸ್ತ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಬರವಣಿಗೆ ಅಥವಾ ಗ್ರಂಥಶಾಸ್ತ್ರ ಎಂದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಕಾವ್ಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ವಿವರಿಸುವ ಅನೇಕ ಸಂಸ್ಕೃತ ಗ್ರಂಥಗಳು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮೀಮಾಂಸಾ, ಸಾಹಿತ್ಯ ದರ್ಪಣ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾರ, ಸಾಹಿತ್ಯ ರತ್ನಾಕರ ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳಿಂದಲೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ. ನಾವು ಬಲ್ಲ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳೆಲ್ಲವೂ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಪದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿಯೇ ಇವೆ. ಬಹುಶಃ ಸಂಸ್ಕೃತ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕನ್ನಡ ಗ್ರಂಥಗಳು ಕೂಡ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ರಚಿತವಾಗಿವೆ.

ಕಾವ್ಯವನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ವಿಷಯ ಹಾಗಲ್ಲ. ಮುದ್ರಣ ಸೌಕರ್ಯವಿಲ್ಲದ ಹಿಂದಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿಷ್ಯರು ಶಾಸ್ತ್ರ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಗುರುಮುಖದಿಂದ ಕಲಿತು ಬಾಯಿ ಪಾಠ ಮಾಡಿ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿ ಉಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯವಿದ್ದಿತು. ಕಾವ್ಯಗಳು ಗದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿರಬಹುದಾದರೂ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಅವು ಪದ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿರುವುದೇ ಹೆಚ್ಚು. ಆದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪದ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ರಚಿಸಬೇಕೆಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ನಿಯಮವಾಯಿತು. ಕವಿ ಎಂದರೆ ಪದ್ಯ ರೂಪದ ಕಾವ್ಯ ಬರೆಯುವವನು ಎಂಬ ಭಾವನೆಯೇ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತ್ತು. ಹೀಗಾಗಿ ಕಾವ್ಯ ಬರೆಯುವವನು ಪದ್ಯರಚನೆಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಶಬ್ದ ಸಂಪತ್ತು,

ವ್ಯಾಕರಣ, ಛಂದಸ್ಸು ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಇತ್ತು. ಕವಿ ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ 'ಕಾವ್ಯ ನಿರ್ಮಾಣ ಮಾಡುವವನು' ಎಂಬ ಅರ್ಥವಲ್ಲದೆ ವಿದ್ವಾಂಸ ಎಂಬ ಅರ್ಥವೂ ಉಂಟು. ಈಕಾರಣದಿಂದಲೇ ರಾಜಶೇಖರನೆಂಬ ಅಲಂಕಾರಿಕನು ಕವಿಜನವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ದೃಷ್ಟಿಗಳಿಂದ ವಿಂಗಡಿಸುವಲ್ಲಿ 'ಶಾಸ್ತ್ರ' ಕವಿ ಎಂಬುದು ವರ್ಗವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದನು. 'ಕಾವ್ಯ' ಮತ್ತು 'ಶಾಸ್ತ್ರ'ಗಳ ನಡುವೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಭಿನ್ನತೆಗಳಿದ್ದರೂ 'ಕಾವ್ಯ' ಮತ್ತು 'ಶಾಸ್ತ್ರ'ಗಳು ಒಂದೇನಾಣ್ಯದ ಎರಡು ಮುಖಗಳಿದ್ದಂತೆ, ಸೂಜಿಯ ಹಿಂದಿರುವ ದಾರದಂತೆ, ಹಾಲಲ್ಲಿ ಬೆರೆತಿರುವ ಜೇನಿನಂತೆ ಏಕೆಂದರೆ ಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ ರಚನಕಾರ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿರಬೇಕು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯುವ ಕವಿ ಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿರಬೇಕು, ಪದವಿ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಬೋಧನೆ ಮಾಡುವ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಶಾಸ್ತ್ರ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿರಬೇಕು.

ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬೋಧನೆ ಮಾಡಲು 'ಶಾಸ್ತ್ರ' ಜ್ಞಾನ ಅಗತ್ಯ 'ಶಾಸ್ತ್ರ' ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬೋಧನೆ ಮಾಡಲು ಕಾವ್ಯಜ್ಞಾನ ಅಗತ್ಯ. ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಬೋಧನೆ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಆಯ್ದ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ನೀಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬೋಧನೆ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ 'ಕಾವ್ಯ' ಗಳಲ್ಲಿನ ಅದ್ಭುತ, ರಮ್ಯ, ಮೈನವಿರೇಳಿಸುವ ರಮ್ಯ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಮೂಲಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಅವಧಾನ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿ ಪಾಠ ಮಾಡಬಹುದು.

ಯಾವುದೇ ಒಂದು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯೋರ್ವ ಪದವಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾದರೆ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಪ್ರಥಮ ವರ್ಷ, ಹಾಗೂ ದ್ವಿತೀಯ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಷಾ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಕಡ್ಡಾಯವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ಭಾಷಾ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತೃ ಭಾಷೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯ ಭಾಷೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಆಗಿರುತ್ತದೆ.

ಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಪಠ್ಯವನ್ನು ಬೋಧನೆ ಮಾಡಲು ಹಲವಾರು ಸವಾಲುಗಳಿವೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಪದವಿ ಪಠ್ಯವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಬೋಧನೆ ಮಾಡಲು ಹಲವಾರು ಉತ್ತಮ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿವೆ. ಪ್ರಸ್ತುತ ಈ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಬೋಧನೆಯ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ನನ್ನ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಪದವಿಗೆ ಪಠ್ಯ

ಬೋಧನೆ ಮಾಡುವ ಬೋಧಕನು ಈ ಕೆಳಕಂಡ ಗುಣ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರಬೇಕು,

೧. ಪಠ್ಯವನ್ನು ಸಂಶೋಧನಾ ಮನೋಭಾವದಿಂದ ನೋಡಬೇಕು.
೨. ಪಠ್ಯಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಬೇಕು.
೩. ಶಿಕ್ಷಕ ಜಾತ್ಯತೀತ ಮನೋಭಾವ ಹೊಂದಿರಬೇಕು.
೪. ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು ಬೋಧನೆ ಮಾಡಬೇಕು.
೫. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಬೇಕು.
೬. ಬದುಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ಗೌರವದ ಮನೋಭಾವನೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸಬೇಕು.
೭. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಧನಾತ್ಮಕ ಚಿಂತನೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕು.
೮. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಜಾಗೃತಿ ಮೂಡಿಸಬೇಕು.

ಬಹುತೇಕ ಪದವಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ತಾವು ಮುಂದೆ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರಿಯನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು ಎಂಬ ಆಶಯದಿಂದ ಪದವಿ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಪದವಿ ವ್ಯಾಸಂಗದ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ, ಪದವಿ ವ್ಯಾಸಂಗವನ್ನು ಪಡೆದ ನಂತರ ಸ್ಪರ್ಧಾತ್ಮಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗದ ಕೆಲವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮಾನಸಿಕ ಖಿನ್ನತೆಯಿಂದ ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಜೀವನ ಈ ರೀತಿ ಆಗಿದೆ ಹಾಗೆ ಬದುಕಿನ ಬಗ್ಗೆ ಶ್ರದ್ಧೆಯನ್ನು ಮೂಡಿಸುವುದು. ಪದವಿ ಶಿಕ್ಷಕರ ಮೇಲಿರುವ ಗುರುತರ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಾಗಿದೆ.

ಪದವಿ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಬೋಧನೆಯ ವಿಧಾನಗಳು:

ಪದವಿ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಐಚ್ಛಿಕ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ 'ಕಾವ್ಯ' ಹಾಗೂ 'ಶಾಸ್ತ್ರ' ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬೋಧನೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪದವಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು 'ಕಾವ್ಯ'ವನ್ನು ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಓದುತ್ತಾರೆ. 'ಶಾಸ್ತ್ರ' ವಿಷಯಗಳತ್ತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಒಲವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದರಲ್ಲೂ ಛಂದಸ್ಸು ಕೆಲವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕಬ್ಬಿಣದ ಕಡಲೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ

ಭಂದಿಸಿನ ಬೋಧನೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಕೆಲವು ಸರಳ ಬೋಧನೆಯ ವಿಧಾನಗಳು ಇಂತಿವೆ.

೧. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಮೊದಲ ಕನ್ನಡ ವರ್ಣಮಾಲೆಯನ್ನು ಕುರಿತು ಸಂಪೂರ್ಣ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸಬೇಕು.
೨. ಹ್ರಸ್ವಸ್ವರ ಮತ್ತು ದೀರ್ಘಸ್ವರಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಅರಿವು ಮೂಡಿಸಬೇಕು.
೩. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಲಘು, ಗುರು ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮಾಡಿಸುವ ಮುನ್ನ ಹ್ರಸ್ವಸ್ವರ, ದೀರ್ಘಸ್ವರ, ಮೂರು ಮಾತ್ರೆಯ ಕಾಲ, ಅನುಸ್ವಾರ ಮತ್ತು ವಿಸರ್ಗಗಳನ್ನು ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಬೇಕು.
೪. ಬಹುತೇಕ ಪದವಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅನುಸ್ವಾರ ಮತ್ತು 'ಅ' ಅಕ್ಷರದೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿಸಿ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಅನುಸ್ವಾರ ಮತ್ತು ವಿಸರ್ಗಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಅಸ್ತಿತ್ವವಿದೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಬೇಕು.
೫. ಶಿಕ್ಷಕರು ಭಂದಿಸಿನ ಉದಾಹರಣೆಯ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಕಷ್ಟ ಹಲಗೆಯ ಮೇಲೆ ತಾವೇ ಬರೆದು ವಿವರಿಸಬೇಕು. ಶಿಕ್ಷಕರ ಕಷ್ಟ ಹಲಗೆಯ ಬರವಣಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಉತ್ತಮವಾಗಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದಲೇ ಕಷ್ಟ ಹಲಗೆಯ ಮೇಲೆ ಪದ್ಯ ಬರೆಯಿಸಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಲಘು ಗುರು ಬರೆಯಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡಬೇಕು. ಆಗ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಅವಧಾನವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿ ಪಾಠ ಮಾಡಬಹುದು. ಆದರೆ, ಬಹುತೇಕ ಪದವಿ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಆಯಾ ಭಂದಿಸಿನ ಉಗಮ, ಲಕ್ಷಣ, ಇತಿಹಾಸ ಹೇಳಿ, ಉದಾಹರಣೆ ಪದ್ಯ ಹೇಳಿ, ನೋಟ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿಯೇ ಲಘು, ಗುರು ಗುರುತಿಸಲು ಹೇಳುವುದರಿಂದ ಕಲಿಕೆ ಅಷ್ಟು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿರುವುದಿಲ್ಲ. ಕಷ್ಟ ಹಲಗೆಯ ಬಳಕೆ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪಾಲ್ಗೊಳ್ಳುವಿಕೆಯಿಂದ ಭಂದಿಸಿನ ಕಲಿಕೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾಗುತ್ತದೆ.
೬. ಪದವಿ ತರಗತಿಗಳಿಗೆ ಭಂದಿಸನ್ನು ಬೋಧನೆ ಮಾಡುವ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಭಂದಿಸಿನ ಒಂದು ಪತ್ರಿಕೆ ಇರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೂ ೧೦೦ ಅಂಕಗಳಿಗೆ ಬೋಧನೆ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ, ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಉದ್ದೇಶ

ಹೊಂದಿರುವ ಕೆಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಭಂದಸ್ಸಿನ ಕಲಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ತೋರುತ್ತಾರೆ.

೭. ಯು.ಜಿ.ಸಿ, ಎನ್.ಇ.ಟಿ., ಕೆ.ಸೆಟ್., ಪಿ.ಎಚ್.ಡಿ. ಪ್ರವೇಶ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ, ಎಸ್.ಡಿ.ಎ., ಎಫ್.ಡಿ.ಎ. ಶಿಕ್ಷಕರ ಅರ್ಹತೆ, ಶಿಕ್ಷಕರ ನೇಮಕಾತಿ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು ಕುರಿತು ಹೆಚ್ಚಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿರುತ್ತವೆ ಎಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸುವುದರಿಂದ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು ಉತ್ತಮವಾಗಿ ಬೋಧನೆ ಮಾಡಬಹುದು.

೮. ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಮೇಲಾಗಿ ಸರಳ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು ಬೋಧನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ ಪದವಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮನಸ್ಸು ಪಿ.ಯು.ಸಿ. ಯ ನಂತರ ಸರಳತೆಯಿಂದ ಸಂಕೀರ್ಣತೆಯತ್ತ ಸಾಗುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಕಠಿಣ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು ಬೋಧನೆ ಮಾಡುವುದರಿಂದ 'ನೀರಿಳಿಯದ ಬಾಯಲ್ಲಿ ಕಡುಬನ್ನು ತುರುಕಿದಂತಾಗುತ್ತದೆ.'

ಉದಾ; ಮಂದಾನಿಲ ರಗಳೆಯನ್ನು ಬೋಧನೆ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಕರೋರ್ವರು ನೀಡಿರುವ

ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಇಂತಿವೆ ಎಂದು ಭಾವಿಸೋಣ:

ಉದಾ: ೧. ಆಡುವ ಗುಂಡಯ್ಯನ ಹೊಸ ನೃತ್ಯಂ
ನೋಡುವ ಶಿವನಂ ಮುಟ್ಟಿತು ಸತ್ಯಂ

- ಕುಂಬಾರ ಗುಂಡಯ್ಯನ ರಗಳೆ

ಉದಾ: ೨. ಶಿವ ಶಿವ ಶಿವ ಶಿವ ಹರ ಹರ ಹರ ಹರ

ಶಿವ ಶಿವ ಶಿವ ಶಿವ ಹರ ಹರ ಹರ ಹರ ೦೨

- ತಿರುನಾಳ್ಪೋವರ ರಗಳೆ

ಮೇಲಿನ ಎರಡು ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಎರಡನೆಯ ಉದಾಹರಣೆ ಹೆಚ್ಚು ಆಪ್ತವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಏಕೆಂದರೆ, ಅವರು ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯುವುದು ಸರಳ ಉದಾಹರಣೆಯ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೇ.

೯. ಸಂಗೀತ ಬಳಕೆಯಿಂದ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಬೋಧನೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಏಕೆಂದರೆ ಕರ್ನಾಟಕ ವಿಷಯ ಜಾತಿ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು ಬೋಧನೆ ಮಾಡುವಾಗ ಎಲ್ಲಾ ಭಂದೋಬಂಧಗಳಿಗೂ ಸಂಗೀತ ಸಂಯೋಜನೆಯಾಗಿರುವಂತಹ ಪದ್ಯಗಳು ದೊರೆಯುತ್ತವೆ. ಉದಾ:- 'ಏಳೆ' ಭಂದಸ್ಸನ್ನು ಬೋಧನೆ ಮಾಡುವಾಗ 'ಕುದುರೇನ ತಂದಿವ್ವಿ' ಪದ್ಯವನ್ನು ರಾಗ ಬದ್ಧವಾಗಿ ಹಾಡಲು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶ ನೀಡುವುದರಿಂದ ಕಲಿಕೆ ಆಸಕ್ತಿದಾಯಕವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

೧೦. ಕೆಲವು ಸಿನಿಮಾದ ಹಾಡುಗಳನ್ನು 'ಪದ್ಯಗಳಾಗಿ' ಪರಿವರ್ತನೆ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು ಬೋಧನೆ ಮಾಡಬಹುದು.

೧೧. ಗುರು- ಲಘು ಮೂರರೆ ಮ-ನಗಣ
 ಗುರು- ಲಘು ಮೊದಲಲ್ಲಿ ಬರಲು ಧ-ಯಗಣಮೆಂಬರ್
 ಗುರು- ಲಘು ನಡುವಿರೆ ಜ-ರಗಣ
 ಗುರು- ಲಘು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬರಲು ಸ-ತಗಣ ಮಕ್ಕುಂ

ಈ ಪದ್ಯವು ಅಕ್ಷರ ಗಣದ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸಿಕೊಡುವ ಪದ್ಯವಾದರೂ ಸಹ ಪದವಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಬೋಧನೆ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನೇ ನೀಡಿ ಬೋಧನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಏಕೆಂದರೆ, ಪದವಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕಲಿಕೆಯೊಂದಿಗೆ ಅಂಕಗಳಿಕೆಯೂ ಸಹ ಮುಖ್ಯ. ಏಕೆಂದರೆ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಪಡೆದುಕೊಂಡಂತಹ ಅಂಕಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಸ್ನಾತಕೋತ್ತರ ಪದವಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶ ದೊರೆಯುವಂತಹದು.

೧೨. ವಿಶೇಷ ಮಾಹಿತಿಗಳನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಉದಾ : ಉದ್ದಂಡ ಷಟ್ಪದಿ ಕನ್ನಡ ಭಂದಸ್ಸಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಭಂದಸ್ಸು. ಈ ಷಟ್ಪದಿಯ ವಿಶೇಷ ಏನೆಂದರೆ ಮೂರು ಮತ್ತು ಆರನೇ ಪಾದಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಗುರು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಉದ್ದಂಡ ಷಟ್ಪದಿಯ ವಿಶೇಷತೆಯಾಗಿದೆ.

೧೩. ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯ ಬೋಧನೆ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಕವಿ ಬರೆದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡಿದ ನಂತರ ಕವಿ ಬರೆದ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಸಂಪಾದಿಸಿದವರು ಯಾರು, ಜನಪ್ರಿಯ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದವರು ಯಾರು, ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಮೊದಲು ಗದ್ಯಾನುವಾದ ಮಾಡಿದವರು ಯಾರು ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತಿಳಿಸಬೇಕು.

೧೪. ಯಕ್ಷಗಾನ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ನೀಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಬೋಧನೆಯನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಯಕ್ಷಗಾನ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ರಾಗವಾಗಿ ಹಾಡುವುದರ ಮೂಲಕ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಬೋಧನೆಯನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದು.

೧೫. ಶಾಸನಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಬೋಧನೆಯನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದು.

ಸಾಧುಗೆ ಸಾಧು ಮಾಧುರ್ಯಂಗೆ ಮಾಧುರ್ಯಂ
ಬಾದಿಷ್ಟ ಕಲಿಗೆ ಕಲಿಯುಗ ವಿಪರೀತನ್
ಮಾಧವನೀತನ್ ಪೆರನಲ್ಲ

- ಕಪ್ಪೆ ಅರಭಟ್ಟನ ಬಾದಾಮಿ ಶಾಸನ ಕಾಲ ಕ್ರಿ.ಶ. ೭೦೦

ಸಂಪಾದಕರು : ಜಿ. ಎಸ್. ಪ್ಲೀಟ್

೧೬. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ವೀರರ ಸಾಹಸಗಾಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ನೀಡುವ ಮೂಲಕ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಬೋಧನೆಯನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದು

ಸುಭಟರ್ಕಳ್ ಕವಿಗ್ಲ ಸು
ಪ್ರಭುಗ್ಲ ಚೆಲ್ವರ್ಕಳ್ ಭಿನಜರ್ಕಳ್ ಗುಣಿಗ್ಲ
ಅಭಿಮಾನಿಗಳತ್ಯುಗ್ಲರ್
ಗಂಭೀರಚಿತ್ತರ್ ವಿವೇಕಿಗ್ಲ ನಾಡವರ್ಗ್ಲ

-ಕವಿರಾಜ ಮಾರ್ಗ

ಮೇಲ್ಕಂಡ ಪದ್ಯವು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಜನರು ಯುದ್ಧ ವೀರರು, ಕವಿಗಳು, ಒಳ್ಳೆಯ ಒಡತನ ಮಾಡಬಲ್ಲವರು, ಚೆಲುವರು, ಮೇಲುಮಟ್ಟದ ಜನರು, ಗುಣವಂತರು, ಮಾನಿಷ್ವರು, ಭಯಂಕರರು, ಗಂಭೀರ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವರು ಎಂದು ತಿಳಿಯಪಡಿಸುವ ಪದ್ಯವಾಗಿದೆ. ಕವಿರಾಜಮಾರ್ಗಕಾರ ಮೇಲ್ಕಂಡ ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಜನರ ಗುಣವನ್ನು ಬಹಳ ಅದ್ಭುತವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತಹ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಣೆಯಾಗಿ ನೀಡುವುದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಅವಧಾನ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿ ಬೋಧನೆ ಮಾಡಬಹುದು. ಮೇಲ್ಕಂಡ ರೀತಿಯ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಸಾಧಕರಾಗಬೇಕೆಂಬ ಭಾವನೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಪದವಿ ತರಗತಿಗಳಿಗೆ ಛಂದಸ್ಸನ್ನು ಬೋಧನೆ ಮಾಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಣೆ ನೀಡಬಹುದಾದ ಕೆಲವು ಸರಳ ಉದಾಹರಣಾ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆ ಉದಾಹರಣೆ ಪದ್ಯಗಳು ಇಂತಿವೆ:

ಷಟ್ಪದಿ ಛಂದಸ್ಸಿನ ಸರಳ ಪದ್ಯಗಳು:

ಶರಷಟ್ಪದಿ:

ಈಶನ ಕರುಣೆಯ
ನಾಶಿಸು ವಿನಯದಿ
ದಾಸನ ಹಾಗೆಯೆ ನೀಮನವೇ
ಕ್ಷೇಶದ ವಿಧ ವಿಧ
ಪಾಶವ ಹರಿದುವಿ
ಲಾಸದಿಸತ್ಯವ ತಿಳಿಮನವೇ

- ಪದ್ಯಸಾರ

ಕುಸುಮ ಷಟ್ಪದಿ:

ಅವರವರ ದರುಶನಕೆ
ಅವರವರ ವೇಷದಲಿ
ಅವರವರಿಗೆಲ್ಲ ಗುರು ನೀನೊಬ್ಬನೆ
ಅವರವರ ಭಾವಕ್ಕೆ
ಅವರವರ ಭಕುತಿಗೆ
ಅವರವರಿಗೆಲ್ಲ ಗುರು ನೀನೊಬ್ಬನೇ

- ಪದ್ಯಸಾರ

ಭೋಗ ಷಟ್ಪದಿ:

ತಿರುಕನೋರ್ವನೂರ ಮುಂದೆ
ಮುರುಕು ಧರ್ಮಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ
ಒರಗಿರುತ್ತಲೊಂದು ಕನಸ ಕಂಡನೆಂತೆನೆ
ಪುರದರಾಜ ಸತ್ತನವಗೆ
ವರಕುಮಾರರಿಲ್ಲದಿರಲು
ಕರಿಯ ಕೈಗೆ ಕುಸುಮ ಮಾಲೆಯಿತ್ತು ಪುರದೊಳು

- ಸುಭೋಧಸಾರ, ಮುಪ್ಪಿನ ಷಡಕ್ಷರಿ.

ಭಾಮಿನಿ ಷಟ್ಪದಿ:

ವೀರ ನಾರಾಯಣನೆ ಕವಿ ಲಿಪಿ
ಕಾರ ಕುವರವ್ಯಾಸ ಕೇಳುವ

ಸೂರಿಗಳು ಸನಕಾದಿಗಳು ಜಂಗಮ ಜನಾರ್ದನರು

ಚಾರು ಕವಿತೆಯ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ವಿ

ಚಾರಿಸುವಡವಲ್ಲ ಚಿತ್ತವ

ಧಾರು ಹೋ ಸರ್ವಜ್ಞರಾದರು ಬಿನ್ನಪವ

—ಕುಮಾರವ್ಯಾಸ ಭಾರತ

ಪರಿವರ್ಧಿನಿ ಷಟ್ಪದಿ:

ತನ್ನಯ ನೆಳಲಿಗೆ ತಾನೇ ಮುನಿವನು

ತನ್ನಯ ಹೆಸರಿಗೆ ತಾನೇ ನಗುವನು

ತನ್ನಯ ಹಮ್ಮನು ತಾನೇ ನಿಂದಿಸಿ ತಾನಿಲ್ಲದ ಮಹಿಮ

— ಶಿವದಾಸ ಗೀತಾಂಜಲಿ

ವಾರ್ಧಕ ಷಟ್ಪದಿ:

ಪುರದ ಪುಣ್ಯಂ ಪುರುಷಕೂಡಿದೆ ಪೋಗುತಿದೆ

ಪರಿಜನರ ಭಾಗ್ಯದಡವಿಗೆ ನಡೆಯುತಿದೆ ಸಪ್ತ

ಶರಧಿ ಪರಿವೃತ ಧರೆಯ ಸಿರಿಯ ಸೊಬಗಜ್ಞಾತವಾಸಕ್ಕೆ ಪೋಗುತಿದೆ ಕೋ

—ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರ ಕಾವ್ಯ, ರಾಘವಾಂಕ.

ಉದ್ದಂಡ ಷಟ್ಪದಿ:

ಪರಿಣಾಮದ ಕಣಿ ಶಾಂತಿಯ ನಿಧಿ ಭಕ್ತಿಯ ಸಾ

ಗುರುಮೇ ಕೋ ನಿಷ್ಠೆಯ ಹರಗತಿ ಸಾಮರ್ಥದ

ತರುನೀತಿಯ ಕಡೆ ಉದಯಾಗಾರಂ ಪುಣ್ಯಂ ಪಂಜಂ ಸತ್ಯದ ಸದನಂ

— ವೀರೇಶ ಚರಿತ್ರೆ, ರಾಘವಾಂಕ

ಉದ್ದಂಡ ಷಟ್ಪದಿಯು ಕನ್ನಡ ಷಟ್ಪದಿ ಛಂದಸ್ಸಿಗೆ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಛಂದಸ್ಸು. ಈ ಷಟ್ಪದಿಯ ವಿಶೇಷ ಎಂದರೆ, ಈ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಮತ್ತು ಆರನೆಯ ಪಾದಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಗುರು ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಇದು ಉದ್ದಂಡ ಷಟ್ಪದಿಯ ವಿಶೇಷತೆ.

ಉದ್ದಂಡ ಷಟ್ಪದಿಯಲ್ಲಿ ೧, ೨, ೩, ೪ ನೇ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ೪ ಮಾತ್ರೆಯ ೫ ಗಣಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ. ಮೂರು ಮತ್ತು ಆರನೆಯ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ೪ ಮಾತ್ರೆಯ ೮ ಗಣಗಳು ಕಂಡು ಬರುತ್ತವೆ.

ಉಪಸಂಹಾರ: ಒಟ್ಟಾರೆಯಾಗಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ ಪದವಿ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುವ 'ಶಾಸ್ತ್ರ' ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಛಂದಸ್ಸು ಮಹತ್ವ

ಪೂರ್ಣವಾದ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ನನ್ನ ಪ್ರಕಾರ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಗಿ ಕಲಿಸಬೇಕಾದ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಗುರುಗಳ ಮೇಲಿದೆ, ಕಲಿಯಬೇಕಾದ ಅಗತ್ಯತೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಹೆಗಲ ಮೇಲಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ 'ಕಾವ್ಯ'ಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೇ ಸ್ವತಃ ಓದಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಕಗಳಿಸಬಹುದು. ಭಂದಸ್ಸಿನ ವಿಷಯ ಹಾಗಲ್ಲ. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಭಂದಸ್ಸಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಗೆ ಉತ್ತರಿಸುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಖಚಿತವಾದ ಉತ್ತರಗಳನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಭಂದಸ್ಸಿನ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಕಗಳಿಸುವುದು ಗಣಿತ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಕ ಗಳಿಸಿದ ಹಾಗೆ. ನನ್ನ ಪ್ರಕಾರ ಭಂದಸ್ಸನ್ನು 'ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರ' ಬೋಧನೆ ಮಾಡಿದ ಹಾಗೆ ಬೋಧನೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಪದವಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಪ್ರೇಮವನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕಾದ ಗುರುತರ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಪದವಿ ತರಗತಿಗಳಿಗೆ ಬೋಧನೆ ಮಾಡುವ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರ ಹೆಗಲ ಮೇಲಿದೆ.

ಕೊನೆ ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು:

೧. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ. ಎಂ., ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಗಳು (ಸಂ.), ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಪು. ೧೦೦.
೨. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ. ಎಂ., ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಗಳು (ಸಂ.), ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ಪು. ೫೦೦.

ಆಕರಗ್ರಂಥಗಳು:

೧. ರಂ. ಶ್ರೀ ಮುಗಳಿ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ಗೀತಾ ಬುಕ್ ಹೌಸ್, ಮೈಸೂರು, ೧೯೯೭.
೨. ತ. ಸು. ಶಾಮರಾಯ, ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ, ತಳುಕಿನ ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯ ಸ್ಮಾರಕ ಗ್ರಂಥ ಮಾಲೆ, ಮೈಸೂರು, ೧೯೯೭.
೩. ಕಲಬುರ್ಗಿ ಎಂ. ಎಂ. ಹರಿಹರನ ರಗಳೆಗಳು (ಸಂ) ಪ್ರಸಾರಾಂಗ, ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ, ಹಂಪಿ, ೧೯೯೯.